

Muuttaako työn perässä? Pohjoinen näkökulma työelämään

Unn-Doris Karlsen Bæck & Gry Paulgaard (toim.): *Rural Futures? Finding One's Place Within Changing Labour Markets*. Orkana Akademisk, Stamsund 2012. 218 s. ISBN 978-82-8104-157-8

Norjalaisten Unn-Doris Karlsen Bæckin ja Gry Paulgaardin (Tromssan yliopisto) toimittamassa artikkelikokoelmassa *Rural Futures?* tarkastellaan ajankohtaisia ja tärkeitä työelämää sivuavia teemoja rakennemuutoksen kourissa kamppailevalta Euroopan pohjoisimmalla alueella. Teoksessa käsitellään Barentsin alueen nuorten kiinnostumista työmarkkinoille sekä yhteyksiä heidän työmarkkina-asemansa ja hyvinvointinsa välillä. Kokoelma pohjautuu viisivuotiseen tutkimusprojektiin Barentsin alueen nuorista ja se koostuu johdannosta ja kahdeksasta artikkelista. Peräti viisi kahdeksasta artikkelista käsittelee alueella eläviä nuoria työttömiä sekä heidän kokemuksia työttömyydestään, mikä kenties tarkoituksellisesti kuvastaa alueen nuorten todellisuutta. Artikkeleissa hyödynnetään yhtä lailla rekisteriaineistoja, kyselyaineistoja kuin teema-haastatteluitakin.

Maantieteellisesti Barentsin alue levittäytyy Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisimpaan osaan. Venäjänpuoleinen Barentsinmeren ympäristö lasketaan myös kuuluvaksi tähän alueeseen. Vaikka Barentsin alueen Venäjä eroaa selkeästi niin historiansa, nykyisen elintasonsa kuin poliittisen perinteensä osalta alueen muista maista, kokoelman tekijät pitävät johdannossaan maavertailua mielenkiintoisena. Vertailukohteita yhdistäviä tekijöitä ovat toki esimerkiksi kylmähkö ilmasto ja ”perifeerinen” asema suhteessa kansallisiin keskuksiin. Alueelta katoavat perinteiset teolliset työpaikat aiheuttavat alueelle kokonaisuudessaan myös muutotappiota, koska ihmiset joutuvat etsimään työtä muualta.

Ensimmäisessä artikkelissa kuvataan tarpeellisesti yhtäläisyyksiä ja eroja tutkimuksessa mukana olleissa Pohjoismaissa niillä yhteiskunnan osa-alueilla, jotka määrittävät nuorten mahdollisuuksia kiinnittyä yhteiskunnan ”tuottaviksi” jäseniksi. Trendejä demografisissa tekijöissä, työmarkkinoilla sekä koulutusjärjestelmässä kartoitetaan tutkimusmaiden osalta 1990-luvulta alkaen. Havaitaan, että väestö kasvoi Barentsin alueella hitaammin kuin Pohjoismaiden eteläisissä osissa. Tähän on myötävaikuttanut erityisesti Barentsin alueen alhainen syntyyvyys. Kaikissa tutkimusmaissa

nettomuutto tutkimusalueelta kasvoi taloudellisen noususuhdanteen aikana, jolloin työtä oli helpommin saatavilla etelästä. Suomessa nuorisotyöttömyys oli koko tutkimusjakson ajan suhteellisesti yleisempää kuin Ruotsissa ja erityisesti Norjassa (Paul Pedersenin ja Mikko Moilasen artikkeli). Tämänkaltaista taustoittavaa tietoa lukija olisi kaivannut enemmän myös Barentsin alueen Venäjän osalta, olkoonkin että luotettavien tilastotietojen saaminen Venäjältä on tunnetusti hankalaa. Toisaalla kokoelmassa tuodaan kuitenkin esille, että nuorten venäläisten työntekijöiden sosiaaliset oikeudet toteutuvat Venäjällä kehnosti.

Työttömyysturvajärjestelmä on myös Venäjällä edelleen aliehitetty. Kaikkiaan Barentsin alueen Venäjä on kokoelmassa aliedustettuna. Sitä käsitellään varsinaisesti ainoastaan tässä yhdessä artikkelissa (Irina A. Miljukovan artikkeli).

Pedersenin ja Moilasen toinen artikkeli on asetelmaltaan kokoelman kunnianhimoisin. Siinä seurataan Barentsin alueen nuorten maantieteellisen liikkuvuuden lukumääräistä tasoa ja liikkuvuuden muotoa vuodesta 2000 vuoteen 2005. Seurattavat nuoret olivat 18–25-vuotiaita tarkastelun alkupisteessä vuonna 2000. Tutkimus rajoittuu Barentsin alueen Pohjoismaihin. Lisäksi artikkelissa tutkitaan niitä tekijöitä, jotka

erottelevat Barentsin alueelta muuttaneita alueelle jääneistä. Tutkimus tuottaa tuloksenaan mielekkään oloisen jaottelun maantieteellisen liikkuvuuden muodoista tutkimusajanjakson aikana. Jaottelussa eroteltiin esimerkiksi Barentsin alueen sisällä muuttaneet, Barentsin alueen ulkopuolelle muuttaneet sekä paluumuuttajat.

Toisin kuin voisi kenties olettaa, suurin osa Barentsin alueen nuorista ei ollut kuitenkaan muuttanut talousalueeltaan minnekään vuosien 2000 ja 2005 välillä. Norjan Ruotsia ja Suomea parempi työllisyystilanne tutkimusajan kohtana aiheutti Pedersenin ja Moilasen mukaan kiinnostavia maaeroja tuloksissa. Työttömyyden pitkittyminen yleensä lisää maantieteellistä liikkuvuutta. Norjan parempi työllisyystilanne houkutteli nuoria pitkäaikaistyöttömiä muuttamaan pois Barentsin alueelta Etelä-Norjan kasvukeskuksiin. Suomen ja Ruotsin suljetumpi työmarkkinatilanne näkyi siinä, että pitkittynyt työttömyys vähensi nuorten maantieteellistä liikkuvuutta näissä maissa. Muutaman taulukon lisääminen tähän artikkeliin olisi helpottanut sinänsä mielenkiintoisten tulosten seuraamista.

Moilasen kolmannessa kontribuutiossa kokoelmaan tarkastellaan tähän asti niukasti empiiristä huomiota saanutta kysymystä siitä, missä määrin

subjektiivinen paikkasidonaisuus vaikuttaa työvoiman liikkuvuuteen ja liikkuvuuden muodon valintaan. Moilanen tutki kysymystä tilastollisella aineistolla Barentsin alueen ruotsalaisista nuorista. Sitoutuminen paikkaan operationalisoitiin tässä yhteydessä lapsuusajan asumishistoriana. Jos nuoret asuivat edelleen samassa kunnassa kuin he asuivat 15-vuotiaana, oli epätodennäköisempää, että he muuttivat työn perässä pois paikalliselta työmarkkina-alueelta. Kotikulmillaan edelleen asuvat nuoret olivat myös alttiimpia sukkuloimaan päivittäin kodin ja työskentelypaikkakunnan välillä kuin muuttamaan työn perässä kokonaan pois kotipaikkakunnaltaan verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät enää asuneet samalla paikkakunnalla kuin 15-vuotiaana. Kriittisinä kasvuvuosina kotiseutuun muodostuneilla sosiaalisilla sidoksilla lienee näin ollen merkitystä nuoren myöhemmän työmarkkinakäyttäytymisen kannalta.

Muuttoliikeaiheisten artikkeleiden jälkeen kokoelmassa käännetään katse Barentsin alueen työttömiin nuoriin. Viimeistä artikkelia lukuun ottamatta nämä artikkelit edustavat varsin perinteistä, työttömyyden vaikutuksia käsittelevää työttömyystutkimusta. Käytetty aineisto on pääasiallisesti teemahaastatteluin kerättyä. Kuten usein käy,

laadullinen aineisto elävöittää tekstiä tilastoaineistoon verrattuna. Yleishuomioksi haastatteluaineistosta nousee, että palkkatyön ulkopuolella alueella elävät nuoret eivät vieroksu työtä, vaan joutuvat sopeutumaan siihen, että työtä ei ole aina tarjolla. Määrällistä argumenttia jonkun ilmiön yleisyydestä ei voida tietenkään tehdä pelkästään laadulliseen aineistoon perustuen, eivätkä nämä artikkelit siihen pääasiallisesti pyrikään. Linda Hiltusen Bourdieusta ja Giddensistä inspiroituneessa analyysissä pyritään kuitenkin osoittamaan, että nuorten selviytymisstrategiat työttömyyden suhteen ovat erilaisia. Opinkappaleita analyysin tekoon olisi tässä yhteydessä voinut lisäksi etsiä myös usein peräänkuulutetun tutkimusteorian puolelta.

Työvoimahallinnolla on keskeisempi rooli työnhaun kannalta Barentsin alueen Pohjoismaissa kuin Venäjällä. Sosiaaliset verkostot ovat siten tärkeämpiä Venäjällä työnhakijoiden kannalta, vaikkakin ne ovat tärkeitä myös Pohjoismaissa. Pohjoismaista poikkeavaa on myös se, että vanhemmilta saatu taloudellinen tuki muodosti keskeisimmän toimeentulon lähteen tutkimusta varten haastatetuille nuorille venäläistyöttömille. Uhkakuva nousee siitä, että toisen polven nuoret venäläistyöttömät jäävät vaille sekä vanhemmiltaan saatavaa taloudellista tukea että työnhaussa tärkeitä, vanhemmil-

taan uupuvia sosiaalisia verkostoja. Pentti Luoman artikkelissa esitetään kuitenkin myös kritiikkiä suomalaista, työhallinnon organisoimaa työharjoittelujärjestelmää kohtaan nuorten työharjoittelijoiden näkökulmasta. Työharjoittelijat ovat halpaa työvoimaa yrityksille ja työharjoittelijat itse pitävät työharjoittelujärjestelmää turhan byrokraattisena.

Työn tärkeyttä korostaa Unn-Doris Karlsen Bæckin artikkeli, jossa havaitaan, että työttömyys ja siihen kytkeytyvä negatiivinen sosiaalinen leima nakertaa suomalais- ja ruotsalaisnuorten itsetuntoa. Työttömyys vaikuttaa nuoren itsetuntoon vähentämällä esimerkiksi hänen käytössään olevia taloudellisia resursseja ja kaventamalla hänen sosiaalisia suhteitaan. Tämä logiikka on tuttu jo Marie Jahodan klassisesta työttömyystutkimuksesta. Kokoelman päättävässä Gry Paulgaardin artikkelissa tarkastellaan kiinnostavasti paikan ja siihen kytkeytyvän sosiaalisen oppimisen asettamia reunaehtoja nuorten aikuisten mahdollisuuksille ja valinnoille. Artikkelissa käydään vuoropuhelua myös kokoelman muiden tekstien kanssa, mikä oli valitettavan harvinaista muissa artikkeleissa.

Kaikkiaan kokoelma käsittelee kiinnostavasti ja kouriintuntuvasti yhteiskunnan ja työelämän muutoksen alueellisia ja paikallisia seurauksia ja niistä

nousevia haasteita. Kokoelman toimittajien johdantoartikkeli olisi kenties voinut olla uskaliaampi ja nousta yleisemmälle tasolle yksittäisiin artikkeleihin verrattuna. Tällaisenaan artikkelien tulokset jäävät hieman irrallisiksi. Artikkelikokoelmaa voi kuitenkin lämpimästi suositella kaikille, joita kiinnostaa alueellinen näkökulma työelämään ja sen muutokseen.

Teemu Turunen